

Palagáz-láz Argentínában

(A Föld Barátai által készített jelentés rövid összefoglalója)

BEVEZETÉS

Az USA Energia Információs Ügynöksége (EIA) szerint Argentína globális tényező a nem hagyományos tüzelőanyagok terén: palagáz készletét tekintve a világrangsorban a második, palaolajban negyedik helyen áll. Argentína *Vaca Muerta* területe az EIA szerint a legjobb lehetséges palagáz lelőhely Észak-Amerikán kívül.

Ennek köszönhetően az iparág nagy multinacionális szereplői - Chevron, Total, Shell, ExxonMobil, Wintershall, Petrobras - egyre jobban érdeklődnek az ország ill. főleg Észak-Patagónia iránt; szinte naponta újabb projekteket jelentenek be. Számos szereplő sürgette már a nem hagyományos fosszilis tüzelőanyagok törvényi szabályozásának megváltoztatását, látszólag a növekvő energiaárak lakossági hatásainak kezelésére és az energia export növelésére.

A hagyományos fosszilis tüzelőanyag-termelés csökkenése miatt növekvő argentin energiainport az ország legnagyobb olajvállalata, a Yacimientos Petrolíferos Fiscales (YPF) részleges újra-államosításához vezetett. Az állami beavatkozás azonban - némileg az elérni kívánt célok ellenében – megnyitotta az utat a nem hagyományos fosszilis tüzelőanyagok előtt, bebetonozta a szinte kizárólag fosszilis-alapú energia-összetételt, a nemzetközi cégek jelentős technológiai és pénzügyi hozzájárulásával.

A palagáz-lázat alapjaiban elősegítették a nagynyomású ún. hidraulikus rétegrepszítés (továbbiakban: repesztés, *frakkolás*) néven ismert palagáz-kitermelési technológia bevezetése körüli joghézagok és az állami szabályozási kapacitás hiánya. Ezáltal jövedelmező lehetőségekhez jutottak a nemzetközi nagyvállalatok. A nem hagyományos szénhidrogének fejlesztése olyan jogi reformokat is maga után vont, melyek korlátozzák a nyilvános konzultációt és a lakosság részvételét. Jellemző a környezeti jogszabályok és az őslakos közösségek kollektív jogainak megsértése, többek között védett területeken folytatott kitermelésekkel. Mindez közvetlen vagy közvetett erőszakhoz vezetett, gátolta a lakosság önrendelkezési jogait és az alternatív, tiszta energiaforrások fejlesztését.

A helyzettel szembesülve számos szervezet kezdte ellenezni a nem hagyományos fosszilis tüzelőanyag fejlesztéseket. A lakosság kritizálta a magas környezeti kockázatokat, a fejlesztésekből befolyó minimális helyi hasznot, a társadalmi részvétel, konzultáció hiányát és az önrendelkezés elvesztését. Az ellenállás nemzeti szinten egyre nőtt, ma több mint 30 önkormányzat nyilvánította magát "repesztés-mentes övezet"-té.

Az argentin palagáz-láz története

1990-es évek	<ul style="list-style-type: none">• Neoliberális állami reform és az YPF privatizációja, melyet a Repsol vásárolt meg• Negatív energia kereskedelmi mérleg, az energia export növekedése• Alkotmány-reform: a természeti erőforrások feletti irányítás a tartományok hatáskörébe került
2009 vége	<ul style="list-style-type: none">• Az első Repsol-YPF közlemény a palagáz projektekről
2010-2011	<ul style="list-style-type: none">• Az ország elsősorú gáz-kitermelője, a Total fontos szereplővé válik a nem hagyományos szénhidrogén piacán: 11 engedéllyel, ebből 6-ban üzemeltetőként

Cím
1091 Budapest,
Üllői út 91/b

Levelezési cím:
1450 Budapest,
Pf. 123

Telefon/Fax
(1) 216-7297
(1) 216-7295

Online
info@mtvsz.hu
www.mtvsz.hu

A szövetség
adószáma:
19014654-2-43

2011 eleje	<ul style="list-style-type: none">• Az Apache megfúrja az első vízszintes nem hagyományos fosszilis kutakat (többszörös repesztéssel)• EIA tanulmánya szerint Argentína a világrangsorban a harmadik legnagyobb Az potenciállal rendelkező ország a nem hagyományos fosszilis tüzelőanyagok terén
2012. május	<ul style="list-style-type: none">• Az YPF újraállamosítása, az önellátás és az exportnövelés egymásnak ellentmondó céljaival, a nem hagyományos fosszilis tüzelőanyagok kiemelt szerepével• Együttműködések ösztönzése külföldi vállalatokkal a nem hagyományos szénhidrogének kitermelésére
2012. december	<ul style="list-style-type: none">• Az első helyi rendelet a rétegrepesztés betiltására
2013. július	<ul style="list-style-type: none">• 929. számú nemzeti rendelet: a nem hagyományos fosszilis tüzelőanyagokat ösztönző rendszer, jelentős kedvezményeket kínál az olaj- és gázvállalatok számára• A következő napon megszületett az első megállapodás az YPF és a Chevron között

A PALAGÁZ-LÁZ ÉS HATÁSA ARGENTINÁRA

Argentínában a Neuquén-medence (124,640 km²) a hagyományos szénhidrogén termelés elsődleges területe: innen származik a nemzeti olajtermelés közel 40%-a, a gáz 50%-a, itt található az új nem hagyományos szénhidrogén beruházások zöme. A Vaca Muerta képződmény Latin-Amerika egyik legnagyobb gázlelőhelye. A Neuquén térségben a legnagyobb potenciálú területek engedélyeit a nagy multinacionális vállalatok szerezték meg, pl. az YPF, Petrobras, Chevron, Total és a Pluspetrol. További szereplők a GyP, ExxonMobil, Jet, PAE (a BP, Bidas és a CNOOC vegyesvállalata), Wintershall és a Shell (Credit Suisse, 2012). Jelenleg 155 palaolaj és palagáz kút működik, és 2014 során további 323 új kutat terveznek fúrni (Rio Negro, 28/12/1013).

Az argentin jog szerint a tartományok rendelkeznek a földalatti természeti kincseikkel. Azaz, ők a felelősök az kitermelési engedélyek kiadásáért.

A nyilvános információkhoz való hozzáférés Argentínában és főleg a Neuquén-ben adminisztrációs nehézségekbe ütközik, a nemzetközi jog, az idevágó hazai rendelet és a nemzeti környezeti szabályozórendszer előírásai ellenére is.

A fosszilis tüzelőanyagok helyhez kötöttsége, bezáró (lock-in) hatása miatt az elemzők a tartomány gazdaságát szigetként határozza meg: minimális kapcsolatban van a többi iparággal, a helyi munkaerőigény elenyésző, és a haszon kifolyik a térségből. Ez a multinacionális olaj- és gázvállalatok klasszikus működési jellemzője, melyek a Neuquén térség fő üzemeltetői. (Giuliani, 2011).

TÁRSADALMI KRITIKUS MOZGALMAK

Az Óslakosok Emberi Jogi Központja által vezetett felmérés szerint a tartomány közösségeinek több mint egyharmadát közvetlenül érintik a területeikre kiadott olaj- és gázengedélyek körüli problémák. (Scandizzo, 2014).

A problémák azonban ezeken a területeken is túlnyúlnak. Neuquén kormányzósága felkérésére az ENSZ Fejlesztési Programja megállapította, hogy a tartomány 65%-át érinti az olaj- és gáztermelés. Az elemzés szerint az 1991 és 1997 között okozott kár 900 millió USD-ra tehető. A tanulmány azt is megállapította, hogy a leginkább érintett 550 000 hektár az YPF (majd Repsol-YPF, és újra YPF), a Perez Compac (majd Petrobras) és a San Jorge (majd Chevron) tulajdonában vagy üzemeltetésében lévő területeken van; az itt keletkezett károkat 350 millió USD-ra becsülik. A megállapított környezeti károk, főképp az olaj- és gáztermelő területeken olyan súlyosak voltak, hogy Felipe Sapag akkori kormányzó - akkor először - elismerte a környezetvédelmi vészhelyzetet és rendkívüli állapotot hirdetett (Sejenovich, 2012: 80).

Azonban semmilyen konkrét intézkedést nem tettek és a környezeti terhek fokozatosan feledésbe merültek. A helyzet azóta csak romlott. 2000 júniusában, az akkori kormányzó Jorge Sobisch 10 évvel meghosszabbította a Repsol-YPF engedélyét Loma la Latán, döntését az ígéretes "stratégiai partnerség"-re alapozva. A jelenlegi tartományi kormányzás pedig csak súlyosbította a helyzetet a környezetvédelmi szabályozás gyengítésével.

A különféle ellenállási megközelítések a különböző szektorok összefogásához vezettek. A szakszervezetek fontos követeléseket fogalmaztak meg és tanárok és közalkalmazottak vezetésével tömegdemonstrációkat szerveztek. A Mapuche közösségek és szervezetek az YPF valódi államosításáért és az olaj- és gázbevételek társadalmi hasznosításáért küzdenek. Környezetvédők, politikai pártok, vallási csoportok, diákok, értelmiségiek, törvényhozók stb. olyan hálózatokba tömörülnek, mint például a "Multiszektorális Szövetség a Rétegrepesztés Ellen". Tömegeket aktivizálnak helyi rétegrepesztés-tiltó rendeletek elfogadásáért, jogi panaszokat nyújtanak be és szemléletformáló tevékenységeket szerveznek (nyilvános viták, műhelyek, dokumentumfilm-vetítések stb.)

A FÖLD BARÁTAI JAVASLATAI

1. Ajánlások a francia, holland, európai és argentin kormányzatoknak

Az európai multinacionális vállalatokat illetően:

- Fogadjanak el kötelező érvényű szabályozást, ami jogi felelősséggel terheli a vállalatokat, beleértve a külföldi leányvállalataikat is. Ez az elfogadott jogi keretrendszer feleljen meg minimum a nemzetközi ajánlásoknak, melyeket például az ENSZ Emberi Jogi Tanácsa 2010 júniusában fogadott el a "Óvd, tiszteld, orvosold"¹ ('Protect, Respect and Remedy') keretében, és az OECD 2011-ben frissített "Felelős vállalatirányítás elvei"-nek (Principles of Corporate Governance)²
- Tegyék kötelezővé a pénzügyi és kapcsolódó más jelentések elkészítését, országonként, hogy a multinacionális vállalatok ne tudják kihasználni a szabályozási, adózási és jogi kiskapukat, melyek a természeti erőforrások kizsákmányolását teszik lehetővé.
- Garantálják, hogy az állami támogatásból, közpénzekből nem fogják megsérteni az emberi jogokat, munkavállalói jogokat vagy a környezeti jogokat. Tegyék kötelezővé a független emberi jogi és környezeti hatásvizsgálatot a projektek támogatása előtt, valamint biztosítsák a projektek nyomon követését, nem teljesítés esetén megfelelő szankciókkal.

A kitermelőipart illetően:

- Biztosítsanak teljes hozzáférést minden elérhető információhoz az olaj és gázprojektekről. Vezessenek be eszközöket helyi jogi lépések alkalmazására, ahol szükséges.
- Biztosítsák a közösségi jogokat és a közösségek központi szerepét a térségükben található természeti erőforrások feletti döntéshozatalban. Szerezzék meg a közösség teljes, előzetes és jól informált beleegyezését az olaj- és/vagy gázengedélyek kiadása előtt.
- Tiltsák be az olaj- és gázprojekteket a természetvédelmi területeken, Világörökség helyszíneken.

¹ New Guiding Principles on Business and Human Rights endorsed by the UN Human Rights Council

<http://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=11164&LangID=E>

² OECD Principles of Corporate Governance

<http://www.oecd.org/corporate/ca/corporategovernanceprinciples/31557724.pdf>

- Vegyék figyelembe a nem hagyományos olaj- és gázkitermelés különféle hatásait a nemzeti és európai jogszabályokban, és legyenek tisztában ezek kitermelési folyamatának nagy szén-dioxid intenzitásával.
- Fogadjanak el és alkalmazzanak kötelező érvényű szakpolitikákat európai szinten, melyek a fosszilis tüzelőanyagok használatának fokozatos leépítéséhez vezetnek, és ösztönzik az ambiciózus energiahatékonysági szakpolitikákat.
- Rendeljenek el moratóriumot az Európai Beruházási Bank támogatásában megvalósuló összes bányászati és kitermelési projektre, amíg a Bank nem alkalmazza teljes mértékben a “Kitermelő iparágak felülvizsgálata”-nak (Review of Extractive Industries)³ ajánlásait és nem biztosítja, hogy alkalmazásuk garanciájaként a megfelelő intézkedések bevezetésre kerülnek.

2. Ajánlások kitermelő vállalatoknak és magánbankoknak

- Függeszék fel a legellentmondásosabb fosszilis tüzelőanyag projektjeik beruházásait, különösképpen azokban az esetekben, ahol nem hagyományos olaj és gáz kerül kitermelésre, illetve ahol a lakosság egészsége és megélhetése súlyosan veszélyeztetett.
- Kötelezzék el magukat ambiciózus megújuló energia projektek megvalósítása iránt.
- Dolgozzanak ki hosszú távú stratégiát a fosszilis tüzelőanyagokat támogató beruházások és kitermelés fokozatos és teljes kivezetésére.

A Föld Barátai Európa, a Föld Barátai Franciaország, a Milieudéfensie és az Observatorio Petrolero Sur által készített **“Heading south – The dash for unconventional fossil fuels in Argentina”** (2014. május) jelentés alapján a rövid háttéranyagot összeállította: Botár Alexa, MTVSZ. Fordította: Kovács Kinga.

A jelentés, a kapcsolódó film elérhető itt: www.frackingpatagonia.com

³ The Extractive Industries Review

http://www.eib.europa.eu/attachments/thematic/extractive_industries_en.pdf